

FRESCO I

De tekst van het Fresco zal wel wat te uitvoerig zijn. Hij moet op een eenvoudige wijze worden verteld. Misschien kunnen platen of voorwerpen bij dit vertellen worden getoond, (de costumes, een masker enz.)

Bij het Griekse voorbeeld zou Griekse muziek moeten klinken. Bij de troubadours: het troubadours-lied.

De tekst kan zich aanpassen aan het publiek.

Voor jonge eenvoudige kinderen kunnen dingen worden weggelaten; voor het wat ontwikkelder publiek weer ingevoegd.

Natuurlijk moeten de te spelen éénacters en fragmenten met de artistiek leider worden overlegd.

Er is een zeer grote keus, waaruit dit moet worden genomen wat het beste past bij de spelers.

FRESCO I

Door alle eeuwen heen hebben de mensen graag toneel gespeeld en graag naar toneelspelen gekeken.

Natuurlijk heeft iedere tijd zijn eigen vorm van toneelspel gekend, evenals zijn eigen mode, zijn eigen levenswijze, zijn eigen denkbeeld.

Hoe is het nu met het toneel verlopen?

Wij kennen de tragedie, het ernstige droevige stuk en de komedie of het blijspel, het vrolijke stuk.

Welnu, die tragedie en die komedie zijn al ongeveer 2 ½ duizend jaar oud.

Op vele Griekse vazen die opgegraven en gevonden zijn vinden we:

Satyrs, die met een citer of een lier, hun muziekinstrumenten dansen voor hun heer, voor hun God DIONYSOS. De Satyrs zijn bos- en veldgeesten, nauw verbonden met de vruchtbaarheid van het land. Zij zijn half mens, half dier, met platte neus, bokspoten en een staart.

De God Dionysos was bij de Grieken de God van de vruchtbaarheid van de aarde, de beschermer van de natuur - De Grieken geloofden in vele Goden -

Elke God had een aan hem gewijd dier. Door het eten van het vlees van dat dier en het dragen van zijn huid, namen de gelovigen het dier in zich op.

De bok was aan Dionysos gewijd. Ze dansten om de bok, offerden het dier, aten het vlees en zongen - Bok is in het Grieks tragos, hun bokkengezing is de tragedia.

Het is dus oorspronkelijk het gezang van de mensen, van de eenvoudige boeren vooral, die een gevoel van afhankelijkheid hadden tegenover de god die de vruchtbaarheid van de mens en zijn grond bevordert.

Voordat men het vlees van de geit at, at men zelfs mensenvlees; men hoopte iets van de moed en de kracht van de vijand te verwerken, door het vlees van een moedig, sterk mens op te eten.

Later kreeg men afschuw tegen het slachten van mensen en men ging dieren slachten en wijn drinken. Dionysos is nl. ook de God van de wijn.

Bij het eten van het vlees van de geit, somde men de deugden van de God op. Er stond een koor bij de priester die het offer verrichtte.

Voorbeeld Bokkengezing.

Bij de laatste Dionysos-feesten die in de 6e eeuw voor Christus werden ingesteld, was er een langdurig spel van vragen en antwoorden tussen priester en koor begeleid door dans en muziek van pauken, bekkens en fluiten. Deze beurtzang is dus eigenlijk het eerste toneelspel, zodra er een derde figuur wordt ingevoerd, de hypokrites, dat is: de antwoordgever, de acteur.

(hypokriet betekent bij ons:

komediant,

)

huichelaar

!)

Daar hebben we dus de eerste echte tragedie, het eerste toneelspel, met koor, leider en acteur.

En daarin is de dialoog, het gesprek, tussen acteur en koorleider belangrijk. Die dialoog breidt zich uit.

Waarover handelt de tekst van deze tragedies?

Over de lotgevallen van Dionysos en van de andere Goden,

Er werden stukken opgevoerd op een rondreizende wagen. Op die wagen, in de vorm van een schip, werd het beeld van Dionysos op de Dionysosfeesten rondgereden.

Die schipwagen heet in het latijn: de Carrus navalis. hij heeft een lang leven gehad, want hij leeft nu nog als carnaval voort. Elke lente deed Dionysos met de schipwagen zijn intrede in Athene. Later gebruikt men deze wagen in Rome, in Venetië, in Nice, in Keulen, in het Zuiden van ons land.

We hebben het dus nu over de tragedie. Die tragedie werd bij de Grieken als een heilige ceremonie beschouwd ter ere van de godheid. Men speelde met maskers,

met lange gewaden,

met de cothurn, de toneellaars.

De eerste grote tragedie-dichter Aeschylus voerde een 2e acteur in. De stukken van Aeschylus kan men vergelijken met een modern oratorium (Mattheus Passion) Er is wijding ernst. Er zijn 2 acteurs. Er is een koor dat de gevoelens van de toeschouwers weergeeft. Alles is gebonden in rythme van zang, dans en muziek. Het gaat nog niet om menselijke gevoelens en hartstochten maar om de mens tegenover Goden, tegenover het noodlot.

Pas later komen er gewone mensen, gewone karakters in de stukken, vooral als er een derde acteur wordt ingevoerd.

Meestal duurde een stuk een dag. Men speelde in de openlucht.

Enkele rijke mensen betaalden de uitvoering.

Het is begrijpelijk dat het voor mensen van latere eeuwen heel moeilijk is te weten hoe men een oude Griekse tragedie moet uitvoeren. Zeer velen hebben zich er mee beziggehouden en getracht te reconstrueren hoe het koor werd opgesteld, werd gekleed, hoe het sprak, hoe de muziek klonk, hoe de acteurs gekleed gingen en spraken, hoe de maskers waren gemaakt.

In de geweldige grote ruimte waar de stukken werden gespeeld, de mensen zaten op een glooiing, de spelers speelden beneden, ingesloten door de heuvels of bergen, waren geen moderne middelen om het geluid te versterken! Voorbeeld, van een tragedie.

Sophocles Antigone - Kreoon - Koorleider pag 11 - broer.

Dat was de tragedie, de bokkenzang.

Hoe zit het nu met de komedie?

Het griekse woord KOMOS betekent: optocht.

De komedie is ook ontstaan uit de zangen ter ere van de God van de vruchtbaarheid, de god van de wijn, DIONYSOS. De boeren gingen in optocht door de velden en improviseerden gezangen voor Dionysos, en dansten daarbij. Een goede zanger ging aan het hoofd van de stoet en vertelde geestigheden en zotternijen. Soms was het geheel een lichtzinnige banale klucht die eindigde in een feest.

Er was een spel van vraag en antwoord in de stoet tussen de leider van het koor en de stoet; dus weer een dialoog tussen het koor en zijn leider.

Op het feestmaal dat volgde dronk men veel- Daarna ging men in groepjes de stad in en danste. Ieder was onherkenbaar want men droeg maskers, meestal dierenmaskers.

We spreken nu al weer over de 5e eeuw voor Christus, net als bij de eerste tragedie. Dat is dus 2 ½ duizend jaar geleden. De tragedie was de ernstige plechtige bokkenzang.

De komedie een soort revue, een soort politiek cabaret.

De tragedie bestraalt het menselijk lijden met het licht der eeuwigheid, stelt de mens in de macht van God.

De komedie maakt een caricatuur van de werkelijkheid en hoont en bespot het klein menselijk bestaan.

Het koor wendt zich tot de toeschouwers en durft alles te zeggen en zegt dan ook ongezoeten de waarheid.

Later, als in Griekenland vreemde machthebbers komen, verandert dat. Het publiek is verdund, vele burgers zijn verbannen. Het is geen echt volksfeest meer en het koor heeft geen functie meer. Maar de grootste verandering is wel dat de spelers geen gestalten of pratende dieren meer zijn, maar gewone mensen.

Er is een schrijver uit die tijd, we spreken nu over +/- 500 voor Christus, die men de Molière van de oudheid noemt. Dat is Menander. Hij zei: " Ik ben een mens, niets menselijks is mij vreemd."

Hij gebruikte in zijn menselijke stukken de vaste typen die er vóór hem al waren. Laten we eens zien wie dat waren:

De kok,
De courtisane,
De soldaat,
De slaaf, die altijd slim was
De vader, die te streng of te goed was
De zoon, meestal een losbol

Voorbeeld komedie (Menander)
de vrede (Lysistrata)

De Romeinen hielden niet van de ernstige sombere tragedie maar wilden zich vermaken. Daar bloeide dus de komedie.

En een tak van toneel die wij nog kennen:

Het toneel waarvan de tekst niet werd opgeschreven en waarvan de handeling alles is:

De mime

Mimos betekent nabootsing. In de middeleeuwen vinden wij veel mime-toneel. Er werd zonder maskers en in toneelspelerstricot gespeeld. Het was een klucht met gewone voorvallen en er speelden ook vrouwen in. Maar omdat de mimen het Christendom bespotten, werden ze door de christelijke schrijvers streng veroordeeld. Toen het christendom staatsgodsdienst werd mochten de mimen niet meer in de theaters vertoond worden. Toch werden ze gespeeld in de Middeleeuwen en wel door rondreizende troepen en spelers die optraden in herbergen en kastelen.

Als goochelaars, als acrobaten en clowns.

De vaste typen die we zopar noemden uit de Romeinse tijd werden ook in de mimen gebruikt.

Wij kennen nog enkele van die typen. Één voorbeeld:

De romeinse Maccus was de mismaakte. Zijn neus was gebogen als een snavel met een dikke puist. Hij was gebocheld, had een scherpe tong. Een van zijn telgen was Pulcinella / Polichinel die had van voren en van achteren een bochel.

Wij kennen hem van Carnaval.

In Engeland heet hij: Punck

Rusland

Petrouska

Duitsland
bij ons

Kasperle
Jan KIAassen!

Voorbeeld

Nu laten wij de oude tijden van voor Christus los. we hebben gezien dat de eerste vormen van toneel bij de Grieken zijn te vinden. Zonder dat te weten zouden we een belangrijk feit missen nu wij overstappen naar de tijd na. Christus., waarvan wij vrij veel weten.

Toen het Christendom eenmaal als officiële staatsgodsdienst werd aanvaard, begon het nieuwe geloof allerlei dingen te veranderen. Dat is ook al weer lang geleden, in de 4e eeuw na Christus. De nieuwe Kerkelijke gezaghebbers wilden niet dat de mensen naar het theater gingen. Alle theaters werden gesloten en aan toneelspelers werd op straffe des doods verboden hun beroep uit te oefenen. Omdat deze mensen niets anders konden dan toneelspelen, moesten zij wel in het geheim gaan werken en zo werd het beroep van toneelspelen een soort smokkelzaak van zwervende vagebonden die van dorp tot dorp en van stad naar stad trokken en speelden in een of ander verborgen kelder of verlaten schuur, wanneer zij er zeker van waren dat de politie hen niet wist te vinden om hen in de gevangenis te stoppen.

De liefde voor toneel was zó groot, dat deze arme potsenmakers overal speelden en de traditie van toneel voortzetten; de toneelspelkunst was toen al meer dan duizend jaar oud.

Langzamerhand begon de Kerk in te zien dat het toneel niet te verbieden was en dat het bovendien wel gebruikt kon worden als propagandamiddel om de nieuwe christelijke ideeën te verkondigen op een manier die de mensen zou boeien.

En zo komt het toneel in de 10e eeuw langzamerhand weer terug. Nonnen en monniken gingen voor het toneel schrijven en door hun toneelspelen, de z.g. mysteriespelen, maakten zij de mensen vertrouwd met de levens van heilige mannen en vrouwen tijdens hun verblijf op aarde hadden verricht.

De beroepsspelers, de arme vertrapte hansworst trok rond met bedelaars en had een ellendig bestaan, want nu was het toneelspel

geheel in handen van de Kerk en van de priesters die zelf speelden. De uitvoeringen werden steeds uitgebreider; met Pasen of nieuwjaarsdag b.v. waren het voorstellingen die uren duurden. Men speelde in het latijn want dat hoorde bij de Kerk. Pas in de 11e eeuw begon men het latijn los te laten en in de eigen taal te spelen.

Voorbeeld (mysteriespel)

Die eerste Bliscap van Maria

Die sevenste Bliscap van Onser Vrouwen

Iedereen heeft wel eens gehoord van troubadours of minstrelles. Ze horen bij de oude kastelen waar de heren zich verveelden en blij waren met de rondtrekkende troubadours die voor hen voordroegen en zongen. De heren hadden vooral in de winter weinig vermaak. Speelkaarten bestonden nog niet. Zij konden schaken maar eigenlijk was veel eten het enige verzetje. De troubadours hielden hen bezig met herdersspelen, klaagliederen en politieke schimpscheuten.

In Duitsland heetten ze minnezangers. Dan trokken ze ook begeleid door een muzikant met de dansers, googhelaars, dierentemmers en komedianten mee langs de kastelen en kermessen. Ze traden dus niet alleen op voor de rijke heren en hun familie maar ook voor het volk. Zo kwamen er toch weer toneelspelers, buiten de kerk. Er werd buiten de kerkdeuren een lage houten toneel-stellage opgericht omdat het publiek zo talrijk was dat het niet meer in de kerk kon. Daar werden de mysteriespelen en de abele spelen van de priesters opgevoerd en ook langzamerhand de kluchten.

Voorbeeld

Overal juichte men de terugkomst van de beroepstoneelspelers toe, als eerbiedwaardige leden van de gemeenschap. Wereldlijke schrijvers mochten opnieuw toneelspelen schrijven en studenten en burgers gingen spelen. Toen zij bemerkten, hoe een kluchtig grappig intermezzo in een gewijde tekst groot enthousiasme opwekte breidden **zij** hun kluchtige voorstellingen uit.

Zo ging het religieuze toneelspel over in een gewoon drama, omdat men zich losmaakte van de kerk of de plaatselijke landeigenaars. De middeleeuwen waren voorbij. In het toneelspel ging het om gewone mannen en vrouwen.

Intussen stond het toneel toch nog in de slechte reuk dat geen enkele vrouw actrice mocht worden. Vrouwenrollen werden gespeeld door jonge mannen. Het is de tijd van het grote genie

Shakespeare (voorbeeld)

Wanneer tegenwoordig het beroep van toneelspeler hoog in aanzien staat, is dat voornamelijk te danken aan

Molière en de medewerking die hij ondervond van koning Lodewijk XIV, die dol op toneel was, zelf speelde en de zaak van zijn toneelspelers steunde. Molières toneelgezelschap werd de officiële "Troupe du Roi". Toen Molière stierf weigerde de aartsbisschop van Parijs hem volgens de ritus van de Kerk te begraven, Molières vrouw deed toen een beroep op de koning en de aartsbisschop werd gedwongen toe te geven, Het was een heel stille begrafenis. Er waren slechts twee priesters aanwezig en er was geen publiek. Alles geschiedde na zonsondergang. Maar niettemin was nu toch eindelijk een toneelspeler in gewijde grond begraven. En de volgende dag wist heel Parijs het: een toneelspeler was zonder dat hij eerst zijn beroep had afgezworen en vergeving had ontvangen voor zijn zondig leven als toneelspeler, in gewijde aarde begraven Alleen omdat de koning het zo had gewild.

Molière (voorbeeld)

Langzamerhand wordt de mens een steeds meer zelfstandig denkend wezen. De Christelijke levensbeschouwing beïnvloedt het toneel minder dan te voren. Men neemt dikwijls de Griekse en Romeinse toneelschrijvers weer tot voorbeeld - van hen neemt men over de regels van de drie eenheden -:

De eenheid van tijd, plaats en handeling, d.w.z. dat een stuk in een bepaalde tijd, plaats en met een bepaalde daarbij aansluitende handeling moet plaats vinden.

Ook wat de theaterbouw betreft neemt men veel van de klassieken over. Het oude Griekse toneel had men steeds in de openlucht opgevoerd.

Waar het gaan naar een toneelspel de populairste buitensport van de Grieken en Romeinen was, is heel Zuid-Europa vol ruïnes van theaters Daarop verdween zoals we al zagen, het theater. Toen de spelen uit de Middeleeuwen tot nieuw leven werden gewekt, waren het kerkelijke aangelegenheden en werden dus in de kerk zelf of op een houten platform voor de kerk opgevoerd.

Toen de kerk niet langer als theater werd gebruikt werden er nieuwe gebouwen, speciale schouwburgen gebouwd. Nu moet het theater binnenshuis zijn. Het toneel werd nu een vierkant platform even breed als het gebouw zelf. Toneeldecors bestonden nog niet. De muur van het gebouw diende als achtergrond. Daarom werd die muur vaak versierd. Pas aan het einde van de 16e eeuw werden er verwisselbare toneeldecors gemaakt. Men bouwde perspectivische uitzichten. Aan het eind van de 18e eeuw maakt men pas echte coulissen, kartonnen bomen, herfstbladen van papier.

Tegenwoordig voelt men niets meer voor deze namaak, deze schijn. En zo heeft dus iedere tijd zijn eigen toneel en door de eeuwen heen heeft het toneel bestaan.

Altijd heeft de mens willen toneelspelen, altijd naar toneelspel willen kijken. Zelfs in tijden van verbod speelde men, al waagde men daarbij zijn leven men speelde en men luisterde naar de gedachten die van alle mensen zijn.

Toneel is meer dan amusement. Het is het contact met een wereld van schoonheid en bewogenheid.

2e Fresco

In het 2e Fresco wordt begonnen met de romantiek. Na een tijd van streng rationalisme laat men zich drijven op de stroom der fantasie, op het gevoel. Er is een vlucht uit de nuchtere grove werkelijkheid.

I Voorbeeld:

éénacter van: DE MUSSET

Hierop komt wel een reactie. Men wil weert de gewone werkelijkheid, waarin ook het "lelijke" hoort en zijn functie heeft.

II Voorbeeld:

éénacter van: HEIJERMANS.

Het toneel van vandaag heeft een nieuwe vorm gevonden om ons de werkelijkheid te tonen, door de bijkomstigheden weg te laten en ons te wijzen op het meest wezenlijke van het leven, als een waarschuwing.

III Voorbeeld;

éénacter van: IONESCO

(de meester)

(de nieuwe huurder)